

Vergaderjaar 2019–2020

29 924

Toezichtsverslagen AIVD en MIVD

Nr. 197

BRIEF VAN DE MINISTER VOOR DE ALGEMENE INLICHTINGEN- EN VEILIGHEIDSDIENST

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 19 december 2019

Jaarplanbrief 2020

Met deze brief informeer ik uw Kamer over de hoofdlijnen van het jaarplan van de AIVD 2020. Het jaarplan van de AIVD vormt een nadere uitwerking van beleidsartikel 2 van de begroting van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (Kamerstuk 35 000 VII, nr. 2). Het volledige jaarplan van de AIVD is vanwege zijn inhoud staatsgeheim gerubriceerd en wordt integraal gedeeld met de Commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten van uw Kamer.

Nationale veiligheid en de rol van de AIVD

De dreigingen tegen onze democratische rechtsstaat zijn in een kort tijdsbestek blijvend en ingrijpend veranderd. Jihadistische dreiging is onverminderd groot. Daarnaast nemen de (geo)politieke- en de cyberdreigingen fors toe.

Jihadistische groeperingen en individuen zijn ook nu nog in staat om complexe aanslagen in Europa te plegen. De (geo)politieke rol van verschillende statelijke actoren is veranderd, wat tegelijkertijd leidt tot gewijzigde verhoudingen. Vijandige statelijke actoren spelen een steeds belangrijkere rol, waardoor duiding van heimelijke politieke intenties noodzakelijk is.

Spionage, heimelijke beïnvloeding en inmenging dringt door in onze samenleving en politiek. Digitale spionage neemt industriële vormen aan. Tegelijkertijd is ook de context waarin het inlichtingenwerk plaatsvindt veranderd. Het onderscheid tussen binnenlandse veiligheid en (politieke) inlichtingen buitenland vervaagt. Dreigingen zijn in hoge mate complex en veranderlijk van aard. Technologische vernieuwing, digitalisering en een verbeterd veiligheidsbewustzijn van targets stellen nieuwe eisen aan de onderzoeken en capaciteiten van de dienst.

De verschillende dreigingen zijn met elkaar verweven en versterken elkaar. De positie en de belangen van Nederland op het wereldtoneel vergen diepgaand inzicht in internationale politieke ontwikkelingen en een daarmee samenhangende inlichtingenpositie. Als gevolg van bovenstaande ontwikkelingen heeft het kabinet ook in 2019 besloten tot budgettaire intensivering bij de AIVD en MIVD. Deze stellen de AIVD in staat de terroristische en de statelijke (al dan niet digitale) dreiging te adresseren. Hierbij is voortdurende intensivering van de internationale samenwerking met collegadiensten een vereiste.

Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten 2017 (Wiv2017)

De AIVD heeft fundamentele stappen gezet in het kader van de implementatie van de Wiv 2017. Zo is het stelsel van zorgplicht ingericht, wordt datareductie toegepast en is er een aanzienlijke verbetering zichtbaar in de kwaliteit van toestemmingsaanvragen voor inzet van bijzondere bevoegdheden. Tegelijkertijd wordt er in 2020 gewerkt aan technische verbeteringen en verdere implementatie van het beleid en werkinstructies op het gebied van geautomatiseerde dataanalyse (GDA), onderzoeksopdrachtgerichte interceptie (OOG), het datareductiestelsel (DRS), internationale samenwerking en compliance.

In 2020 zet de AIVD zich onverminderd in om een zo zorgvuldig mogelijke uitvoering van de wet te borgen die ook recht doet aan de operationele slagkracht. De CTIVD zal in haar vierde voortgangsrapportage in mei 2020 opnieuw rapporteren over de implementatie van de wet. Het streven van de AIVD is om waar mogelijk de door de CTIVD geconstateerde risico's naar «beperkt» te hebben teruggebracht bij deze rapportage. Mei 2020 is tevens het moment dat de evaluatie van de Wiv 2017 uiterlijk van start gaat. De evaluatie zal gaan over de doeltreffendheid en de effecten van de wet in de praktijk.

Geïntegreerde Aanwijzing Inlichtingen- en Veiligheid

De onderzoeken van de AIVD zijn gebaseerd op de Geïntegreerde Aanwijzing Inlichtingen- en Veiligheid (GA I&V). De GA I&V beschrijft de behoefte aan inlichtingen vanuit verschillende behoeftezoekers en vormt daarmee de basis voor de jaarplannen van de AIVD en MIVD. De GA I&V wordt gezamenlijk vastgesteld door de Minister-President en de Ministers van Binnenlandse Zaken en Defensie, na overleg met de Ministers van Justitie en Veiligheid en Buitenlandse Zaken.

In 2019 zijn, ten behoeve van capaciteitsuitbreiding voor het uitvoeren van de GA I&V, bij de voorjaars- en najaarsnota (structureel en incidenteel) additionele middelen aan de AIVD en MIVD toebedeeld.

Prioriteiten en accenten 2020

Hieronder worden per aandachtsgebied de hoofdlijnen beschreven binnen het AIVD onderzoek voor 2020.

Jihadistisch terrorisme

Het jihadistisch-terroristisch dreigingsbeeld is in het algemeen onveranderd en een belangrijke prioriteit voor de AIVD. De situatie wordt nog steeds gekenmerkt door een dreiging van aanslagen in het Westen die uitgaat van zowel mondiaal actieve jihadistische organisaties als van lokale netwerken en individuen. Islamitische Staat in Irak en al-Sham (ISIS) en Al Qaida (AQ) vormen al geruime tijd de voornaamste exogene jihadistische dreiging. Beide organisaties zijn nog steeds gericht op het

uitvoeren van aanslagen in het Westen. Daarnaast moedigen ISIS en AQ hun jihadistische aanhangers in het Westen aan zelfstandig aanslagen te plegen.

Het dreigingsbeeld wordt tevens bepaald door terugkeerders. Terugkeerders hebben in zijn algemeenheid een hoger dreigingsprofiel ten opzichte van jihadisten die nooit naar een strijdgebied zijn afgereisd («thuisblijvers»). Vooral bij de mannen is sprake van gevechts- en explosieventraining, strijdervaring, volharding en opgebouwde transnationale jihadistische contacten. Bij terugkeer kunnen zij deze ervaringen en contacten gebruiken om lokale netwerken te versterken en/of te mobiliseren tot gewelddadige actie.

De AIVD blijft een substantieel deel van de beschikbare middelen en capaciteiten inzetten voor het onderzoek naar terroristische dreiging door de inlichtingenposities op het gewenste niveau te houden. In dit kader wordt tevens aan de (inter)nationale samenwerking met partnerorganisaties verder vormgegeven, waaronder de Counter Terrorism Group (CTG).

Radicalisering

Radicalisering van verschillende bevolkingsgroepen in Nederland is voor de AIVD reden tot zorg en aanleiding voor intensivering van het onderzoek hiernaar. De AIVD focust in zijn onderzoek naar radicalisering vanuit islamistisch gedachtegoed op de niet-gewelddadige radicale islam in Nederland in het algemeen. Extra focus ligt hierbij op de aanjagers van de niet-gewelddadige radicale islam. Buitenlandse financiering van en inmenging in salafistische instellingen in Nederland wordt eveneens door de AIVD onderzocht. Hierbij staat de financiering zelf en de invloed en inmenging van deze financiering centraal.

Extremisme

De onderzoeksinspanningen op het gebied van extremisme worden gecontinueerd. De focus van het onderzoek blijft op de, soms gewelddadige, harde kern van linksen rechts-extremisten.

Anti-islamgevoelens, angst voor verlies van nationale identiteit en etnonationalisme zijn de belangrijkste drijfveren binnen de huidige rechts-extremistische beweging. Met name op sociale media is een steeds gewelddadiger discours zichtbaar onder rechts-extremisten. Daarnaast kunnen rechtsterroristische aanslagen in het buitenland leiden tot kopieergedrag. Hiermee wordt het aandachtsveld van de AIVD verbreed van een rechts-extremistische tot (in potentie) een rechts-terroristische dreiging. Duiding van potentiële dreiging is essentieel om onze ketenpartners en gezagsdragers op nationaal en lokaal niveau handelingsperspectief te bieden.

Het links-extremisme in Nederland kenmerkt zich door individuele of in groepsverband verrichte activiteiten op onder meer de thema's antifascisme, asiel- en immigratiebeleid en anarchisme. Nederlandse linksextremisten/activisten zijn vaak actief op meerdere thema's.

Proliferatie

Massavernietigingswapens vormen een grote bedreiging voor de internationale vrede en veiligheid. Nederland heeft verdragen ondertekend die erop gericht zijn om de proliferatie van dergelijke wapens tegen te gaan. De AIVD en de MIVD doen gezamenlijk onderzoek naar

landen die ervan worden verdacht dat zij, in strijd met die verdragen, werken aan het ontwikkelen van massavernietigingswapens en hun overbrengingsmiddelen of daar al over beschikken.

Landenonderzoek

De AIVD voert onderzoek uit naar andere landen om de Nederlandse overheid achtergrondinformatie en handelingsperspectief te bieden. Deze informatie kan gebruikt worden bij overleg over onderwerpen die de Nederlandse nationale en internationale politieke belangen raken. De (geo)politieke ontwikkelingen in de wereld bepalen naar welke landen onderzoek wordt gedaan door de AIVD.

Spionage en ongewenste buitenlandse inmenging

Staten zetten vaak digitale middelen in om zich toegang te verschaffen tot vitale onderdelen voor de Nederlandse samenleving, zoals de energie- of telecomsector, om op deze wijze sabotage te kunnen plegen. Onder andere Rusland, China en Iran tonen bovenmatige interesse in informatie van Nederland en bedrijven die in Nederland actief zijn. Al deze activiteiten kunnen schade aanrichten aan de Nederlandse nationale veiligheid, soevereiniteit en economische belangen. De AIVD breidt in 2020 de onderzoekscapaciteiten tegen de inzet van digitale middelen door andere landen uit.

Naast de inzet van digitale middelen om te spioneren, zullen in 2020 buitenlandse mogelijkheden ook klassieke inlichtingenactiviteiten in Nederland of gericht tegen Nederlandse belangen blijven uitvoeren. Het belangrijkste doel van spionageactiviteiten is het vergaren van (geheime) informatie op het gebied van politiek, defensie, wetenschap en economie. Daarnaast ontplooiën zij activiteiten om politieke en economische besluitvorming of de beeldvorming heimelijk te beïnvloeden.

Informatiebeveiliging

Hoogwaardige digitale aanvallen, door onder andere Rusland, China en Iran, met als oogmerk spionage, beïnvloeding, sabotage of terrorisme vormen een omvangrijke en toenemende bedreiging voor de integriteit en de vertrouwelijkheid van de Nederlandse overheid. De AIVD verschaft (externe) belanghebbenden van informatiebeveiligingsadvies. Dit wordt gedaan door het Nationaal Bureau voor Verbindingsbeveiliging (NBV) dat ook beveiligingsproducten ontwikkelt en evalueert voor het beveiligen van staatsgeheime- en gevoelige informatie.

Ongekende dreiging

De onderzoeken van de AIVD zijn niet alleen gericht op het inzichtelijk maken van alle aspecten van bestaande, reeds gekende dreigingen, maar ook op tijdig onderkennen en duiden van nog ongekende dreigingen, binnen en buiten de GA I&V.

Hoofdpijnen andere taken en doelstellingen 2020

Naast de hierboven beschreven prioriteiten en accenten voor 2020, wordt hieronder inzicht gegeven in de andere taken en overige doelstellingen voor 2020.

Veiligheidsonderzoeken

De Unit Veiligheidsonderzoeken (UVO) van de AIVD en de MIVD voert de taken uit betreffende de aanwijzing van vertrouwensfuncties en het verrichten van veiligheidsonderzoeken als bedoeld in de Wiv2017 en de Wet veiligheidsonderzoeken (Wvo). In 2020 worden de laatste vacatures van de tijdelijke uitbreiding (Defensie) gevuld zodat de UVO aan de toenemende vraag naar veiligheidsonderzoeken kan voldoen. Tegelijk werkt de UVO verder aan de doorontwikkeling van de Unit door integratie van processen, modernisering van de IT en harmonisatie van beleid.

Veiligheidsbevordering en Stelsel bewaken en beveiligen

Veiligheidsbevordering behelst de bevordering van het (laten) nemen van beschermende maatregelen voor processen, organisaties en sectoren die belangrijk zijn voor de nationale en (economische) veiligheid. De AIVD adviseert instanties over dreigingen die wij zien vanuit onze inlichtingenonderzoeken. Ten behoeve van het Stelsel bewaken en beveiligen biedt de AIVD inzicht in de (potentiële) dreiging tegen politieke ambtsdragers, de overheid, diplomatieke vertegenwoordigingen, internationale organisaties en grootschalige evenementen.

Samenwerking en co-locatie AIVD en MIVD

De AIVD en de MIVD werken ieder vanuit de eigen specifieke taakopdracht steeds intensiever samen opdat een hoogwaardig geïntegreerd inlichtingenbeeld ontstaat. Zo wordt gestart met de vorming van nieuwe teams ten aanzien van statelijke dreiging.

De co-locatie voorziet in gezamenlijke huisvesting van de AIVD en de MIVD. Door middel van de Kamerbrief op 1 juli 2019 (Kamerstuk 30 977, nr. 155) is het voornemen van gezamenlijke huisvesting door de Ministers van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en Defensie herbevestigd en is uw Kamer geïnformeerd over de verschillende ontwikkelingen, waaronder de groei van de diensten, die resulteren in een aangepaste raming van de jaarlijkse Gebruiksvergoeding. Gezamenlijke huisvesting wordt volledig gerealiseerd binnen de begrotingen van de Ministeries van BZK en Defensie. Naar verwachting wordt de gezamenlijke huisvesting voor de MIVD en de AIVD opgeleverd in 2028 en in gebruik genomen in 2029.

Rapportage en verantwoording

Met deze Jaarplanbrief geef ik u inzicht in de prioriteiten en accenten voor de AIVD in 2020. Openbare verantwoording over de uitvoering van het Jaarplan wordt verstrekt door middel van het departementale jaarverslag en het eigen jaarverslag van de AIVD. Tussentijds rapporteren wij over de voortgang via periodieke voortgangrapportages. Deze voortgangsrapportages worden gedeeld en besproken met de Commissie voor de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten van uw Kamer.

De Minister voor de AIVD,
A.Th.B. Bijleveld-Schouten